

Editorial

Představujeme listopadové číslo 2022

K cílům a obsahu listopadového čísla

Časopis *Sociální pedagogika* se za téměř deset let své existence stal významným periodikem rozvíjejícího se oboru. Byly zde publikovány české i zahraniční vědecké studie mapující široké spektrum témat sociální pedagogiky. Důležitou tradicí se stala jak monotematická čísla, tak texty v anglickém jazyce. Aktuální číslo, které vám máme tu čest představit, vzniklo na základě výzvy k zaznamenání historické tradice sociální pedagogiky.

Ohlédnutí za vlastním vývojem oboru a sledování jeho myšlenkových konceptů, osobností a jejich díla, ilustrace pokusů prosadit zásady humanisticky orientované sociálně-pedagogické péče do praxe, to vše považujeme i ve stínu současných krizových událostí za významné. Kultivaci jakékoli vědní oblasti si nelze představit bez historické reflexe. Vždyť zkušenost, kterou nám přinesla válka a utrpení odehrávající se aktuálně za našimi dveřmi, vyvolává pochybnosti o víře v civilizační pokrok, o důvěře v možnost prosazovat principy humanity. Realita znovu zpochybňuje reálné šance na dosažení pokroku v uplatňování sociálně-pedagogické péče určené všem, kteří to potřebují, bez ohledu na věk, rasu a náboženství. Svou víru v nutnost napravovat lidská selhání a mírnit negativní dopady sociálního prostředí na člověka ale prosazovali v nelehkých podmínkách i jiní. Rotterdamský ve společnosti narůstajícího náboženského rozkolu, Komenský v hrůzách třicetileté války, Pestalozzi v sociálních důsledcích napoleonských tažení, don Bosco v rodících se sociálních konfliktech raného kapitalismu, Makareno v hrůzách občanské války a rozpadu hodnot po bolševické revoluci a Pitter v teroru okupace a chaosu poválečných let.

Připravované listopadové číslo bylo otevřeno publikování textů o tradicích oboru v širších souvislostech. Záběr byl tak široký, jak neohrazené je i zájmové pole sociální pedagogiky, do níž se postupně zařazovaly osobnosti působící v různých sférách společenské praxe. K tématům a problémům oboru se vyjadřovali lidé rozmanitých profesí a vyznačící mnoha myšlenkových proudů. Společným průsečíkem jejich zájmu byla ale jedna cesta – snaha pozitivně ovlivňovat situaci osob či skupin všech věkových i sociálních kategoriích. Prostředím, kde se tato změna realizovala, byla jak škola, tak další výchovné instituce, ústavy a zařízení neformální edukace. Do obsahu čísla tedy zařazujeme texty k tradicím ústavní výchovy, neformálního vzdělávání, pedagogicky volného času, texty s tradicí tuzemskou i zahraniční.

Studie **Knihovny jako nástroj žité sociálně-pedagogické ideje mezi lety 1918–1989** autora Michala Černého z Masarykovy univerzity přináší pohled na zajímavý kontext edukační práce knihoven a knihovníků, kteří se profesionalizovali na edukační péči od vzniku Československé republiky v roce 1918. Text představuje pozitivní i negativní úlohu knihoven a knihovníků, jednoznačně pozitivně je zde zhodnocen jejich přínos o rozvoj čtenářství. V situaci, kdy knihovny saturovaly potřebu rozšiřovat osvětu i do regionů, které v poválečných letech první i třetí československé republiky trpěly bídou a vykořeněním velkých skupin obyvatelstva, dokázaly knihovny institucionálně i personálně tento úkol zvládat. Efektivitu sociální, edukační a kulturní činnosti knihoven si povšiml i komunistický režim po roce 1948. Text zde připomíná, jaké je nebezpečí politického zneužití kultury i pedagogické práce a naznačuje silný ideologický podtext, který knihovnám nový režim diktoval.

Další studie **Dialóg v kontexte atribúto v sociálnej pedagogiky vo vybraných krajinách Škandinávie** autorky Annamárie Šimšíkové z Univerzity Mateja Bela přibližuje, jaký prostor je věnovaný dialogu, a to jak v teoretickém diskursu, tak v praktickém pojetí vztahu klient – sociální pedagog v Dánsku, Norsku, ve Švédsku a Finsku. V textu lze nalézt prohlubující teoretický přehled názorů na dialog, který je představen jako podstata sociální pedagogiky, jako metoda, nástroj i cíl iniciování a udržování

vztahu mezi klientem a sociálním pedagogem. Praktická analytická část studie rozebírá klíčové prameny současné skandinávské sociální pedagogiky a přibližuje čtenáři, jak je v této progresivně se rozvíjející oblasti dialog vnímán.

Studie autorky Lenky Hessové z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích s názvem **První pokusy o inovativní přístup k péči o rizikovou mládež v USA** vychází ze studia méně známých pramenů a přibližuje zajímavé období utváření prvních sociálně-pedagogických a humanistických pokusů o zvládnutí ústavní péče o delikventní mládež v USA. Stať přehledovým způsobem popisuje úspěchy i nezdary této snahy na příkladech reformovaných ústavů v New Yorku a Bostonu v první polovině 19. století. V době, kdy se v Evropě profesionalizují systémy státní péče o chudé, zrozené z osvícenecké epochy, se v USA teprve sociální otázka stává předmětem zájmu filantropů a vlivných politiků významných center rozvíjející se americké civilizace. Text názorně dokládá, jak byly tyto rané reformy závislé na osobnosti reformátora, s jeho entuziasmem, schopností získávat společenskou i ekonomickou podporu reforma stála i padala.

Text *Břetislav Hofbauer – významný autor české pedagogiky volného času* čtenáři představuje v rámci rubriky **Významné osobnosti sociální pedagogiky** ucelený pohled na dílo tohoto významného pedagoga volného času a sociální pedagogiky. Autoři textu Michal Kaplánek a Lenka Neuwirthová sledují Hofbauerovo životní dílo a názory nejen na výchovný význam volného času, ale zhodnocuje též jeho chápání výchovné role prostředí. Jeho dílo v sobě odráží jak vlivy ideologického pokřivení sociálního světa tzv. reálného socialismu v Československu, v němž pro sociální pedagogiku nebylo místo, tak obrodu oboru po listopadu 1989. V textu čtenář může hledat souvislosti důležité pro vnímání významu výchovy v prostředí neformální edukace.

Monotematické číslo doplňuje **rozhovor** s docentem Jaroslavem Balvínem realizovaný Miroslavem Procházkou, který vede k zamyšlení nad významem dějin oboru pro studenty. Seznamuje čtenáře jak s úspěšnými studentskými pracemi, tak se svým oborovým zájmem o osobnosti Pittera, Dědiče a dalších. Docent Balvín zdůrazňuje význam teorie a historie pro kultivaci studentů i profesně orientovaných studijních programů. Obvyklou součástí čísla je také **recenze** monografie. Tentokrát jde o publikaci Miriam Niklové k otázkám profesního uplatnění sociálních pedagogů ve školách z pera Mileny Ůbrink Hobzové.

Doufám, že text bude čtenářsky zajímavý a získá dostatečnou odezvu v zájmu sociálních pedagogů, studentů oboru i další odborné veřejnosti o historická témata a osobnosti oboru. Je také na místě poděkovat autorům za jejich zájem o tuto tematiku a doufat, že budou vznikat další publikační počiny v této oblasti. Zvláště přehledová monografie z oblasti osobností a dějin již delší dobu sociální pedagogice chybí.

Miroslav Procházka
Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích